

ПРЕДЛОГ ЗАКОН ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

В О В Е Д

I. ОЦЕНА НА СОСТОЈБИТЕ ВО ОБЛАСТА ШТО ТРЕБА ДА СЕ УРЕДИ СО ЗАКОНОТ И ПРИЧИНИТЕ ЗА ДОНЕСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ

Законот за средното образование е донесен во 1995 година. Истиот, од неговото донесување до моментот на поднесување на овој Предлог-Закон за изменување и дополнување на Законот за средното образование е дополнуван и менуван вкупно 32 пати.

Законот за средното образование содржи вкупно 14 глави и тоа:

1. Основни одредби;
2. Основање и престанок на средните училишта;
3. Воспитно-образовна дејност во средното образование;
4. Видови средно образование;
5. Ученици;
 - 5.1. Советување на родителите;
6. Наставници и стручни соработници;
7. Педагошка евиденција и документација;
8. Нострификација и еквиваленција на сведителствата стекнати во странство;
9. Управување и раководење во средното училиште;
10. Ученички домови (двата члена со кои се регулираа ученичките домови се избришани);
11. Финансирање на јавното средно образование;
12. Надзор;
13. Прекршочни одредби;
14. Преодни и завршни одредби.

Согласно членот 1 од Законот за средното образование кој го определува подрачјето на примена, со овој закон се уредува организацијата, функционирањето и управувањето во средното образование, како дел од системот на воспитанието и образованието. Од анализа на сите одредби, **очигледно е отсуството на определување на целите и начелата на образованието и воспитувањето, како и начините на кои учениците во средните училишта ќе можат да се организираат и активно да учествуваат во работата на училиштата при донесувањето на одлуки.** Односно, во Законот за средното образование **отсуствува концептот на ученичкото учество и можност за ученичко организирање,** концепт кој е предвиден во Конвенцијата за

правата на детето како право на почитување на мислењето на детето, право на слободно изразување на тоа мислење и право на здружување и мирно собирање; права кои претставуваат основа на едно граѓанско општество.

Конвенцијата за правата на детето од 1989 година е меѓународен мултилатерален договор на Организацијата на Обединетите нации (ООН), со вкупно 196 држави-членки (заклучно со 27.07.2017 година). Република Македонија од 02.12.1993 година, по пат на сукцесија на поранешната СФРЈ е држава членка потписник на Конвенцијата за правата на детето. Согласно членот 118 од Уставот на Република Македонија, меѓународните договори што се ратификувани во согласност со Уставот се дел од внатрешниот правен поредок и не можат да се менуваат со закон. На тој начин, правата кои ги предвидува Конвенцијата за правата на детето се составен дел на правниот систем на Република Македонија и за остварување на истите потребна е законодавна интервенција во Законот за средно образование со кои ќе се овозможи нивна операционализација.

Членот 12 од Конвенцијата за правата на детето го гарантира правото на почитување на мислењето на детето:

1. Државите членки му обезбедуваат на детето кое е способно да формира свое сопствено мислење, право на слободно изразување на тоа мислење за сите прашања кои се однесуваат на детето, со тоа што на мислењето на детето му се посветува должно внимание во согласност со возраста и зрелоста на детето.
2. За таа цел, на детето посебно му се дава прилика да биде сослушано во сите судски и административни постапки кои се однесуваат на него, било непосредно или преку застапник или соодветен орган, на начин кој е во согласност со процедуралните правила на националното законодавство.

Членот 15 од Конвенцијата за правата на детето го гарантира правото на здружување и мирно собирање:

1. Државите членки го признаваат правото на детето на слобода на здружување и слобода на мирно собирање.
2. Не може да се наметнуваат никакви органичувања во остварувањето на овие права освен оние кои се во согласност со законот и кои се неопходни во демократско општество во интерес на националната безбедност или јавната сигурност, јавниот поредок, заштитата на јавното здравје или морал, или заштитата на правата и слободите на другите.

Неостварувањето на наведените права во Република Македонија, односно, отсуството на легислатива во реализација на правото на слобода на мислење и правото на здружување и мирно собирање е нотирано од страна на Комитетот на ООН за правата на

детето, кој се грижи за правилна примена на одредбите и за статусот на детето во државите членки на Конвенцијата. Врз основа на контролниот механизам создаден со Конвенцијата за правата на детето, а во врска со примената на Конвенцијата и статусот на детето во Република Македонија, особено проблематична е состојбата во Република Македонија со почитување и остварување на правата содржани во членовите 12 и 15 од Конвенцијата за правата на детето.

На 54-та седница на Комитетот за правата на детето, по разгледување на извештаите поднесени од страна на државите членки по членот 44 од Конвенцијата, во однос на Република Македонија, дадени се следниве забелешки (се мисли на членот 12 од Конвенцијата):

- Комитетот го забележува вклучувањето на начелото на почитување на ставовите на детето во делови од законската регулатива на државата-членка, но жали што тоа не е направено методично и законската регулатива се уште не го осигурува правото на детето да биде слушнато во сите судски и административни постапки кои влијаат на детето и се во согласност со неговите капацитети. Комитетот исто така жали што традиционалните ставови во општеството кон децата го ограничуваат почитувањето на нивните ставови, во семејството, во училиштата, во заедницата и во општеството воопшто.
- Имајќи го предвид член 12 од Конвенцијата и Општиот коментар бр. 12 на Комитетот усвоен во 2009 година за правото на детето да биде слушнато (CRC/C/CG/12), Комитетот препорачува државата-членка да осигури дека сета важна законска регулатива го гарантира правото на детето да биде слушнато во судските и административните постапки и во согласност со неговите капацитети. Покрај тоа, Комитетот препорачува државата-членка да промовира и да олесни, во семејството, во училиштата, во заедницата и во општеството воопшто, почитување на ставовите на децата и нивно учество во сите прашања кои ги засегаат.

Во однос на националната активност за подобрување на статусот на детето во Република Македонија, Националниот акционен план за правата на детето 2006-2015 година, како еден од основните принципи беше наведено следново во однос на учеството на децата: *„Учеството на децата подразбира обврска во законската регулатива и во преземањето мерки и активности насочени кон децата; детето да се третира како субјект и носител на права и на обврски, а не како објект на правата или неговите права секогаш да зависат и да извираат од правата, од статусот и од положбата на родителите. Да им се дозволи и овозможи на децата да учествуваат во донесувањето одлуки за прашања од локално значење во средината каде што живеат и да го изразуваат своето мислење на разни дозволени начини преку мирно собирање, преку*

детски здруженија, преку организации, преку училиштата, преку единиците на локалната самоуправа и сл.

Понатамошната анализа на националните документи во Република Македонија, упатува заклучокот дека Националниот акционен план за правата на детето 2006-2015 година, во однос на правото на организирање и мирно собирање на детето, **останал на ниво на декларативен карактер со очигледно отсуство** на легислативна интервенција во однос на можноста за организирање на учениците во ученички заедници на училишно, локално и национално ниво.

Дополнително, Националната стратегија за млади 2016-2025 година, во делот насловен “Образование“, Сегмент: Образовни политики, пристап и учество на младите во процеси на креирање образовни политики, како деветта точка е наведено “*Овозможување на формално правно учество на учениците во процесите на одлучување на ниво на училиште*“. Овој документ упатува на заклучокот дека се неопходни измени во Законот за средното образование со цел да се оствари наведената цел.

За состојбата со ученичкото учество и организирање изработени се неколку анализи од страна на граѓанскиот сектор во Република Македонија:

1. „Средношколско организирање и учество“ Здружение на граѓани “Младински образовен форум“, Скопје, 2013 година;
2. „Компаративна анализа на состојбата со учеството на децата и младите во образовниот процес – ЕУ, регионални и домашни практики“, Коалиција на младински организации СЕГА, 2014 година.

Тоа што е заедничко за наведените анализи е констатацијата на **отсуство на организирани облици на ученичко здружување и отсуство на про-активно ученичко учество**. Понатаму, во „Компаративната анализа на состојбата со учеството на децата и младите во образовниот процес – ЕУ, регионални и домашни практики“ се наведува следново: „Повеќе од две децении по етаблирањето на независна и самостојна држава која ги спроведува процесите на демократизација и Европеизација, во Република Македонија учеството на децата и младите во образовниот процес е на ниско ниво и тоа не претставува суштинско активирање на оваа група граѓани. Извештаите за спроведување на Конвенцијата за правата на детето подготвени од страна на Коалицијата СЕГА упатуваат на генерален заклучок дека е постигнат мал напредок кон регулирање на оваа материја на национално ниво. Во анализата *Резултати од годишниот мониторинг врз спроведувањето на Конвенцијата за правата на детето во Р. Македонија* како клучен наод е наведено дека и во 2012 и во 2011 година “може да се констатира ниско ниво на учество на децата во донесувањето на одлуки во сите локални и национални институции. Нема никакви промени и унапредувања во националното законодавство, посебно во сферата на образованието и локалната самоуправа, со што би се овозможило законско

регулирање на учеството во донесувањето одлуки и институционализација на формите преку кои децата може да си обезбедат учество.”

Сепак, определени облици на ученичко организирање може да се идентификуваат во некои од средните училишта во Република Македонија. Станува збор за облици на ученичко организирање кои своите основи ги имаат во правилници донесени од страна на самото училиште или пак постојат на неформален начин.

Слабостите кои произлегуваат од отсуството на законска основа за ученичко учество и организирање во средното образование, можат да се согледаат и во теренските истражувања кои ги имаат направено граѓанските организации. Особено загрижува податокот добиен во истражувањето спроведено од страна на Младинскиот образовен форум и Реактор во 2010 година на тема: „Капитулација, конфузија, отпор – Специјалниот капитал на македонските средношколци“. Од спроведеното истражување нотирано е дека 70% од испитаните средношколци не се запознаени дали воопшто постои средношколско организирање во нивните училишта, а 81% никогаш не учествувале во избор на претставник во средношколска унија.

Во 2012 година спроведени се теренски анализи и мапирања на состојбата со ученичкото учество во образовниот систем, од страна на Коалицијата СЕГА. Согласно податоците кои се добиени произлегува дека **учениците многу малку се инволвирани во организацијата на училишните активности, учениците ниту ги знаат своите права, ниту своите обврски согласно со Конвенцијата за правата на децата од Обединетите нации.**

За разлика од отсуството на законски одредби со кои се регулира ученичкото организирање, во моментот може да се идентификуваат два документи – прирачници изработени од страна на Коалицијата СЕГА, а кои ја обработуваат материјата на ученичкото организирање (не само во средните училишта, туку и во основните училишта). Станува збор за следниве прирачници:

1. **Прирачник за избор на претседатели на клас** со цел надминување на постојните недоследности настанати во неформалниот начин на избор и надминувањето на појавата на дискриминација (избор на претседател само од редот на одличните ученици, во согласност и одобрение од класниот раководител).
2. **Прирачник за формирање и функционирање на ученички и младински организации во училиштата**, во кој во детали се објаснува како истите се воспоставуваат и функционираат и

Натамошната анализа на Законот за средното образование укажува на отсуство на одредба со која ќе бидат регулирани правата и должностите на учениците. Во главата V од Законот која е со наслов **УЧЕНИЦИ**, одредбите кои се содржани на ниту едно место не ги енумерираат правата и должностите на учениците, туку истите во најголем дел го

регулираат начинот на стекнување на статусот ученик, дополнителната настава и педагошките мерки.

Исто така, во Законот за средното образование, не постојат облици на организирање на учениците во однос на нивната активност вон часовите. Во училиштата на неформален начин и сега функционираат разни видови на клубови. Работата на ученичките клубови е насочена кон зголемување на активноста на учениците во различни сфери кои се од нивен интерес. Ова право на организирање на учениците во ученички клубови не треба да се смета за учество на учениците и нивно организирање за претставување, туку истото може да биде само во насока на унапредување на статусот на ученикот и можност за зголемена општествена активност.

Имајќи ја во предвид утврдената состојба, а со цел да се обезбеди еднаква можност на сите ученици да ги остваруваат своите права во средното образование и да учествуваат во донесувањето на одлуките кои се од значење за нив, потребно е да се пристапи кон усвојување на законски одредби кои на еден сеопфатен начин ќе ја регулираат материјата од областа на ученичкото учество и организирање.

II. ЦЕЛИТЕ, НАЧЕЛАТА И ОСНОВНИТЕ РЕШЕНИЈА НА ПРЕДЛОГОТ НА ЗАКОНОТ

Основни цели на Предлог законот за изменување и дополнување на Законот за средното образование се создавање на законски основи за ученичко учество и организирање во средните училишта, во согласност со принципите на Конвенцијата за правата на детето. Одредбите на Предлог законот за изменување и дополнување на Законот за средното образование се во насока на промовирање на ученикот како активен субјект во воспитно-образовниот процес и се создава можност за негово вклучување во процесот на донесување на одлуки кои се однесуваат на него.

Во решенијата кои се предлагаат со Предлог законот за изменување и дополнување на Законот за средното образование, предвидено е учениците да можат да се здружуваат во класни заедници, во ученички парламенти на средните училишта, како и можност за здружување на учениците на локално и национално ниво. Класната заедница ја сочинуваат учениците од еден клас и со неа раководи претседател на класната заедница. Станува збор за основна форма на здружување на учениците во едно средно училиште. Претседателот на класната заедница, се избира на непосредни и тајни избори. Класните заедници потоа, на ниво на училиште се здружуваат во ученички парламент. Во работата на ученичкиот парламент активно учествуваат претседателите на класните заедници, додека пак секој ученик од средното училиште може да учествува во работата на ученичкиот парламент, но без право на глас. Со работата на ученичкиот парламент раководи Претседател кој се избира со тајно гласање на првата конститутивна седница на ученичкиот парламент од

редот на претседателите на класните заедници од трета или четврта година. Ученичкиот парламент избира постојани и повремени комисии за остварување на своите цели и надлежности. Како постојани работни комисии и тела предвидени се **Координативно тело на ученичкиот парламент**, кое ги подготвува материјалите за седниците на парламентот и врши изработка на акти кои ги усвојува ученичкиот парламент и **Комисијата за доверба и соработка**, која ги решава споровите помеѓу учениците и наставниците по мирен пат и се грижи за унапредување на комуникацијата помеѓу учениците и наставниците. Во работата на ученичкиот парламент и во комисиите се предвидува и активно учество на наставниците со цел да се создаде систем на взаемна соработка и доверба помеѓу учениците и наставниците. Со Предлог законот за изменување и дополнување на Законот за средното образование се предлага и формирање на Унија на ученички парламенти, како највисок облик на организирање на учениците од средното образование во Република Македонија, која својата работа ја уредува со Статут, кој го носи Собранието на Унијата на ученичките парламенти.

Во Предлог законот за изменување и дополнување на Законот за средното образование се предвидува и можност учениците да се организираат во ученички групи, клубови и други форми на организирање со цел да се постигнат пошироките цели на средното образование и воспитување.

Учеството на учениците во процесот на донесување на одлуки на ниво на училиште е предвидено преку учеството на двајца претставници од учениците во работата на училишните одбори без право на глас, како и учество на претставници од учениците на седниците на стручните органи на средните училишта. Целта на предложените решенија е да се вклучат учениците во процесот на носење на одлуките, преку нивно задолжително консултирање за сите прашања од важност за воспитно-образовниот процес, а не само во делот на некои несуштински прашања – на пример: избор на место за реализација на училишна екскурзија. На тој начин ќе се придонесе кон развој на свеста на учениците за важноста која ја имаат во општеството и ќе се помогне во процесот на создавање на активно и одговорно граѓанство. Предложените решенија ќе помогнат за слушање и уважување на она што учениците имаат да го кажат, ќе се даде простор на учениците да ги искажат своите мислења и ќе се овозможи учениците да учествуваат во процесот на донесување одлуки за прашања кои се однесуваат на нив. Со одредбите на Предлог законот за изменување и дополнување на Законот за средното образование во средните училишта ќе има можност за учество на секое дете во воспитно-образовниот процес. Непосредно, ќе се овозможи учениците да ги избираат своите претставници од една страна, а од друга страна ќе се овозможи поддршка на облиците на организирање на учениците од самото училиште (директорот, наставниците, педагогот, психологот, секретарот на училиштето).

Со решенијата на Предлог законот за изменување и дополнување на Законот за средното образование се предлага и да се дефинираат целите и начелата на средното образование и

воспитување, како и правата и должностите на учениците. Целта е да се создаде основа за натамошна систематска разработка на правото на ученичко учество и ученичко организирање.

За да може да се постигнат целите за успешно ученичко организирање и претставување, потребно е да се регулираат следниве прашања:

1. Основни начела на средното образование;
2. Права и должности на учениците;
3. Организирање на ученички групи, клубови и други облици на организација;
4. Класна заедница/Претседател на клас;
5. Ученички парламент;
6. Локален ученички парламент;
7. Унија на ученички парламенти;
8. Учество на претставниците на учениците во одборот на училиштето и во стручните органи на училиштето (наставнички совет, совет на годината, совет на паралелката, стручни активи на наставници по одредени стручни области и совет на родители) и
9. Соработка со Министерството за образование, единиците на локалната самоуправа и други органи.

III. ОЦЕНКА НА ФИНАНСИСКИТЕ ПОСЛЕДИЦИ ОД ПРЕДЛОГОТ НА ЗАКОНОТ ВРЗ БУЏЕТОТ И ДРУГИТЕ ЈАВНИ ФИНАНСИСКИ СРЕДСТВА

Предложените решенија ќе предизвикаат фискални импликации врз Буџетот на Република Македонија во делот на покривањето на средствата потребни за материјални трошоци на функционирањето на ученичките парламенти и Унијата на ученички парламенти (трошоци за печатење, умножување, ситен канцелариски материјал) како и за организација на активности на ученичките парламенти и Унијата на ученички парламенти.

IV. ПРОЦЕНА НА ФИНАНСИСКИТЕ СРЕДСТВА ПОТРЕБНИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ И НАЧИНОТ НА НИВНОТО ОБЕЗБЕДУВАЊЕ, КАКО И ПОДАТОЦИ ЗА ТОА ДАЛИ СПРОВЕДУВАЊЕТО НА ЗАКОНОТ ПОВЛЕКУВА МАТЕРИЈАЛНИ ОБВРСКИ ЗА ОДДЕЛНИ СУБЈЕКТИ

Предложените решенија ќе предизвикаат фискални импликации врз Буџетот на Република Македонија во делот на покривањето на средствата потребни за материјални трошоци на функционирањето на ученичките парламенти и Унијата на ученички парламенти (трошоци за печатење, умножување, ситен канцелариски материјал) како и за организација на активности на ученичките парламенти и Унијата на ученички парламенти.

ПРЕДЛОГ-ЗАКОН ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

I. ОСНОВНИ ОДРЕДБИ

Подрачје на примена

Член 1

Со овој закон се уредува организацијата, функционирањето, управувањето во средното образование, претставувањето и организирањето на учениците во средните училишта на ниво на Република Македонија, како дел од системот на воспитанието и образованието, како и други прашања од значење за средното образование.

Цели и начела на средното образование и воспитување

Член 2

(1) Средното образование и воспитување имаат за цел:

.....

- 1) (да се наведат другите цели на средното образование кои не се поврзани со ученичкото организирање и учество)
- 2) да го оспособат ученикот за мирно решавање на проблеми, комуникација и тимска работа;
- 3) да овозможи ученикот, во согласност со сопствените можности, да учествува и биде вклучен на сите нивоа на работа и дејствување.

(2) Средното образование и воспитување се темели на следниве начела:

.....

- 1) (да се наведат другите начела на средното образование кои не се поврзани со ученичкото организирање и учество)
- 2) соработка, взаемно почитување и мирно решавање на спорите помеѓу наставниците и учениците;
- 3) остварување на правото на образование, без да бидат загрозувани останатите права на детето и човекови права;
- 4) соработка помеѓу Министерството за образование и наука со ученичките организации утврдени со овој закон.

II. УЧЕНИЦИ

Права на учениците

Член 3

(1) Секое средно училиште ги обезбедува на ученикот следниве права:

..... (да се наведат другите права на учениците)

- 1) на почетокот на учебната година да го извести ученикот за неговите права и должности утврдени со овој закон, со статутот на училиштето, со Конвенцијата на правото на детето,

други закони или меѓународни договори ратификувани од Собранието на Република Македонија;

- 2) да го искаже своето мислење за работата на наставникот;
- 3) да поднесе приговор на оценувањето во период и на начин утврден со овој закон;
- 4) да учествува во изработка на упатства кои ги содржат ученичките права и должности;
- 5) да даде предлози за подобрување на воспитно-образовниот процес;
- 6) да избира и да може да биде избран за претставник на учениците во облиците на ученичко организирање утврдени со овој закон или со статут на училиштето.
- 7) слободно да се здружува во различни клубови и ученички групи.

(2) Избраните претставници на учениците имаат право да учествуваат во работата на училишниот одбор, стручните тела на училиштето и Советот на родителите на начин утврден со овој закон или со статут на училиштето.

Должности на учениците

Член 4

(3) Ученикот е должен:

..... (да се наведат другите должности на учениците)

- 1) да ги почитува другите ученици, наставниците, соработниците, директорот на училиштето и другите вработени во училиштето;
- 2) да се придржува до училишните прописи, советите, упатствата и одлуките на наставникот, директорот на училиштето и другите органи на училиштето;
- 3) да го чува и да се грижи за имотот на училиштето.

Ученички групи, клубови и други облици на ученичко здружување

Член 5

(1) За остварување на целите на воспитно-образовниот процес, учениците може да се здружуваат во ученички групи, клубови и други облици на ученичко здружување.

(2) Одлука за основање на ученичка група, клуб или друг облик на ученичко здружување носи ученичкиот парламент, на предлог на најмалку тројца ученици.

(3) Во работата на ученичката група, клуб или друг облик на ученичко здружување може да учествува и наставник определен од директорот на училиштето. Наставникот определен од директорот на училиштето ја координира работата на ученичката група, клуб или друг облик на ученичко здружување.

(4) Во училиштето се води регистар на ученички групи, клубови и други облици на ученичко здружување.

(5) Начинот на работата на ученичката група, клуб, или друг облик на ученичко здружување се уредува со статутот или со други акти на училиштето.

III. УЧЕНИЧКО ОРГАНИЗИРАЊЕ И УЧЕСТВО

Облици на ученичко организирање и учество

Член 6

(1) Во средните јавни училишта, учениците слободно се организираат во класни заедници и ученички парламент.

(2) Учениците имаат право на слободно организирање во ученички парламент на локално ниво, унија на ученички парламенти на национално ниво или во други облици во согласност со други закони и подзаконски акти.

(3) Во работата на училишниот одбор, стручните комисии и во советот на родители, без право на одлучување учествуваат претставници на учениците избрани од страна на ученичкиот парламент.

(4) Одредбите за ученичко организирање и учество може да се применуваат и за средните приватни училишта, освен доколку не е поинаку определено со актите на приватното средно училиште.

Класна заедница

Член 7

(1) Класната заедница ја сочинуваат учениците од еден ист клас.

(2) Со класната заедница раководи претседател на класната заедница, кој има еден заменик. Мандатот на претседателот на класната заедница и неговиот заменик е една учебна година со право на реизбор.

(3) Изборот на претседател на класна заедница, неговите надлежности и предвремениот престанок на мандатот на претседател на класна заедница се уредуваат со правилник за ученичко организирање и учество.

Ученички парламент

Член 8

(1) Ученичкиот парламент е облик на организирање на учениците на ниво на училиште, составено од претседателите на класните заедници во едно училиште.

(2) Конститутивната седница на ученичкиот парламент се одржува во последната работна недела во месец септември. Датумот на одржување на конститутивната седница се определува со годишниот план и програма за работа на училиштето.

(3) Со конститутивната седница на ученичкиот парламент претседава највозрасниот претседател на класна заедница.

(4) Со ученичкиот парламент раководи претседател.

(5) Работата, организацијата, надлежностите на ученичкиот парламент, изборот на претседател на ученичкиот парламент и неговиот мандат се уредуваат со правилник за ученичко организирање и учество.

Наставници и стручни соработници-членови на ученичкиот парламент

Член 9

(1) Во работата на ученичкиот парламент, учествуваат тројца претставници од редот на наставниците и стручните соработници именувани од страна на директорот на училиштето. Ученичкиот парламент, на предлог на директорот може да донесе одлука за зголемување на бројот на претставници на наставниците и стручните соработници, но нивниот вкупен број не може да надминува повеќе од 10 проценти од вкупниот број на претседатели на класни заедници.

(2) Мандатот на наставниците и стручните соработници изнесува две години со право на повторно именување.

(3) Наставниците и стручните соработници – членови за ученичкиот парламент немаат право на глас во постапката за избор на претседател, заменик-претседател на ученичкиот парламент, како и за избор на претставници на учениците во училишниот одбор, стручните органи и советот на родители.

Координатори на учебни години

Член 10

(1) По изборот на претседател на ученички парламент, на истата седница се избираат координатори на учебни години.

(2) Изборот на координатори на учебни години и нивните надлежности се регулираат со правилник за ученичко организирање и учество.

Тела и комисии на ученичкиот парламент

Член 11

(1) Во ученичкиот парламент се основаат Координативно тело на ученичкиот парламент и Комисија за доверба и соработка.

(2) Со одлука на ученичкиот парламент може да се основаат и повремени комисии.

(3) Работата и надлежностите на Координативното тело на ученичкиот парламент и на Комисијата за доверба и соработка се уредува со правилник за ученичко организирање и учество.

Локален ученички парламент

Член 12

(1) Два или повеќе ученички парламенти од училишта основани на територија на иста единица на локална самоуправа, можат да формираат локален ученички парламент.

(2) Во работата на локалниот ученички парламент учествуваат претседателите на ученичките парламенти од училиштата основани на територија на иста единица на локална самоуправа, координаторите на учебните години од училиштата основани на територија на иста единица на локална самоуправа, двајца-наставници или стручни

соработници именувани од директорите од секое основани на територија на иста единица на локална самоуправа и локалниот советник за образование од единицата на локалната самоуправа.

(3) Работата на локалниот ученички парламент ја организира и со него раководи локален Координатор, избран од редот на претседатели на ученички парламенти од училиштата основани на територија на иста единица на локална самоуправа.

(4) Изборот на претседател од ставот (3) на овој член го врши локалниот ученички парламент со тајно гласање за пријавените кандидати.

(5) Локалниот ученички парламент соработува за прашања од локално значење за учениците во средните училишта кои се основани на територија на иста единица на локална самоуправа.

(6) Локалниот ученички парламент одржува најмалку четири седници годишно.

(7) Седниците на локалниот ученички парламент се одржуваат на македонски јазик и на јазикот на кој се изведува наставата во училиштата основани на територија на иста единица на локална самоуправа. Седниците се одржуваат на ротирачка основа во просториите за одржување на седници на ученичките парламенти во училиштата кои се основани на територија на иста единица на локална самоуправа.

(8) Работата на локалниот ученички парламент се регулира со правилник кој го носи локалниот ученички парламент.

Унија на ученички парламенти

Член 13

(1) Ученичките парламенти можат да формираат Унија на ученички парламенти како највисоко тело на слободно здружување и претставување на учениците од средните училишта во Република Македонија.

(2) Унијата работи на препознавање и институционализирање на правата на учениците во средното образование, заштита на правата на учениците, демократизација на институциите кои работат со учениците во средното образование и врши други работи утврдени со Статутот на Унијата на ученички парламенти.

(3) Унијата соработува со Министерството за образование и наука и Бирото за развој на образованието во процесот на креирање на образовните политики за средното образование.

Статут на Унија на ученички парламенти

Член 14

(1) Организацијата и начинот на работа на Унијата на ученичките парламенти се уредува со Статут на Унијата.

(2) Статутот на Унијата го носи Собранието на Унијата на ученичките парламенти.

Собрание на Унија на ученичките парламенти

Член 15

(1) Собранието на Унијата на ученичките парламенти го сочинуваат претседателите на ученичките парламенти.

(2) Во работата на Собранието на Унијата на ученичките парламенти учествуваат и претставници именувани од страна на Министерството за образование и наука. Нивниот број изнесува најмногу 10 проценти од вкупниот број на претседатели на ученички парламенти членови на Унијата.

(3) Првата конститутивна седница на Собранието на Унијата на ученички парламенти се одржува во текот на првата недела од месец октомври и со неа претседава највозрасниот претседател на ученички парламент. Одлуката за свикувањето на првата конститутивна седница ја носи Министерот за образование и наука, кој има право да присуствува на седниците на Собранието, без право на глас.

(4) Седниците на Собранието на Унијата на ученички парламенти се одржуваат во соодветна просторија определена од страна на Министерството за образование и наука или на друго место во согласност со Статутот на Унијата на ученички парламенти.

Објавување на информации за ученичко организирање

Член 16

(1) На огласната табла на училиштето и на неговата интернет страна, доколку ја има, задолжително се објавуваат следниве информации во врска со ученичкото организирање:

- 1) ден и час на одржување на избори за претседател на класни заедници;
- 2) ден и час на одржување на седници на ученички парламент, локален ученички парламент и Собрание на Унија на ученички парламенти;
- 3) име и презиме на претседател на класна заедница, координатори на учебни години и претставници во одборот на училиштето, стручните комисии и Советот на родители;
- 4) одлуките донесени од страна на ученичкиот парламент, локалниот ученички парламент и Собранието на Унијата на ученички парламенти и
- 5) други информации согласно овој закон, статутот на училиштето и правилникот за работа на класните заедници и ученичкиот парламент.

(2) Информациите од ставот (1) точка 3 на овој член се објавени на огласната табла на училиштето и на неговата интернет страна, доколку ја има, во текот на целата учебна година.

(3) Директорот на училиштето во рок од 7 дена од денот на формирање на ученичкиот парламент доставува информација до Министерството за образование и наука за бројот на класните заедници во училиштето, како и податоци за претседателот, заменикот и секретарот на ученичкиот парламент. За секоја промена во однос на

доставената информација, директорот на училиштето е должен во рок од 7 дена од денот на промената да достави информација до Министерството за образование и наука.

Финансирање на ученичкото организирање

Член 17

(1) Средства за реализација на активности на ученичкото организирање се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија, буџетите на општините, градот Скопје и од други извори (донации, легати, подароци и друго), а се користат наменски.

(2) При креирање на финансискиот план на училиштето се зема предвид предлогот на ученичката организација при што се предвидуваат средства за реализација на активности на ученичката организација.

IV. УПРАВУВАЊЕ И РАКОВОДЕЊЕ НА УЧИЛИШТЕТО

Член 18

(1) Орган на управување во јавното средно училиште е училишниот одбор.

(2) Училишниот одбор во јавното средно училиште е составен од 14 члена, и тоа: четири претставника од наставниците, три претставника од родителите, односно старателите на учениците, три претставника од основачот, по еден претставник од Министерството и од деловната заедница и **двајца претставници од учениците.**

(3) Претставникот од деловната заедница и претставниците од учениците учествуваат во работата на училишниот одбор, но немаат право на учество при гласањето и донесувањето на одлуките.

.....

(4) Претставниците од родителите, односно старателите на учениците ги именува и разрешува советот на родителите, претставниците на наставниците ги именува и разрешува наставничкиот совет на училиштето, претставниците на Министерството ги именува и разрешува министерот, претставниците на деловната заедница ги предлагаат коморите во Република Македонија, **а претставниците на учениците ги избира и разрешува ученичкиот парламент.**

.....(5) **Претставниците на учениците се избираат за мандатен период од една учебна година.**

Совет на родители

Член 19

(1) Во јавното средно училиште се формира совет на родители кој го сочинуваат претставници од родителите на учениците кои не се вработени во училиштето.

(2) Советот на родители ја следи и дава мислење за остварување на воспитно-образовната работа.

(3) Во работата на советот на родители учествуваат, без право на одлучување двајца ученици избрани од ученичкиот парламент.

(4) Работата, бројот на членовите, начинот на избор и организацијата на советот на родители се утврдува со статутот на училиштето.

Учество на учениците во стручните органи на училиштата

Член 20

Во работата на стручните органи на училиштата без право на одлучување, учествува по еден претставник од учениците избран од страна на ученичкиот парламент, освен доколку со статут на училиштето не е дозволено учество без право на одлучување на повеќе претставници од учениците во работата на стручните органи.

V. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Клаузула за ревизија

Член 21

(1) Министерството за образование и наука во рок од 15 дена од денот на донесување на овој закон ќе формира Комисија за следење на состојбата со ученичкото учество во училишниот одбор, стручните комисији, Советот на родители како следење на работата на Унијата на ученички парламенти.

(2) Комисијата од ставот (1) на овој член е составена од:

1. пет претставници именувани од Министерството за образование и наука од редот на вработените во министерството и граѓанските организации;
2. тројца претставници именувани од Бирото за развој на образованието и
3. двајца претставници именувани од Агенцијата за млади и спорт.

(3) По формирање на Унијата на ученички парламенти, во работата на комисијата ќе се вклучат и пет претставници од редот на учениците избрани од Собранието на Ученичката унијата.

(4) Комисијата од ставот (1) на овој член, по истекот на две години од денот на стапување во сила на овој закон ќе поднесе извештај до Министерството за образование и наука за состојбите кои ги следи и може да предложи едно од следниве:

- 1) продолжување на учеството на учениците во училишните одбори без право на глас;
- 2) промена на одредбата за учество на учениците во работата на училишните одбори и добивање на право на глас;
- 3) промена на моделот на учество на учениците во работата на училишните одбори;
- 4) задржување или промена на моделот на организација на учениците на национално ниво и
- 5) продолжување на рокот за една година за следење на состојбите.

(5) Министерството за образование и наука е должно да ги разгледа препораките и да се изјасни по нив во рок од еден месец од денот на доставување на извештајот.

Правилник за ученичко организирање и учество

Член 22

Правилникот за ученичко организирање и учество го носи Министерот за образование и наука во рок од 15 дена од денот на донесување на овој закон.

НЕЗАВИСНА ОДРЕДБА КОЈА ТРЕБА ДА БИДЕ ВНЕСЕНА ВО ДЕЛОТ НА НАСТАВНИЦИТЕ

Член XX

Учеството на наставниците во работата на организациите на учениците се засметува во вкупниот фонд на часови.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ НА ПРЕДЛОГ-ЗАКОНОТ

I. ОБЈАСНУВАЊЕ НА СОДРЖИНАТА НА ОДРЕДБИТЕ НА ПРЕДЛОГ ЗАКОНОТ

Со Предлог законот за изменување и дополнување на Законот за средното образование, за првпат од 1995 година Република Македонија се дава правна рамка на ученичкото учество и организирање во земјата, со што се подигнува степенот на организационо делување на учениците во средното образование, а воедно учениците се здобиваат со поголема улога во општеството како активни субјекти.

При изработка на Предлог законот за изменување и дополнување на Законот за средното образование користени се компаративните искуства од државите од соседството, Црна Гора, Хрватска, Велика Британија и други. Во предвид се земени се и податоците наведени во „Компаративна анализа на состојбата со учеството на децата и младите во образовниот процес – ЕУ, регионални и домашни практики“ изработена од страна на Коалиција на младински организации СЕГА (Србија, Словенија, Италија) и „Средношколско организирање и учество“ изработена од страна на Здружение на граѓани „Младински образовен форум“. При изработка на членовите, користени се и индикаторите наведени во „Индикатори за квалитет на работа на училиштата“.

Содржински, Предлог законот за изменување и дополнување на Законот за средното образование е поделен во три целини со вкупно и тоа: I. Општи одредби – каде се предлага измена и дополна на Законот за средното образование во делот на подрачјето на примена и воведување на нов член за целите и начелата на средното образование и воспитување; II. Ученици – каде се предлага измена и дополна на Законот за средното образование со внесување на нови одредби со кои ќе се регулираат правата и должностите на учениците и можноста за организирање на ученички групи, клубови и други облици на ученичко организирање; III. Ученичко организирање и учество – се предлага нова глава во Законот за средното образование со која ќе се регулира ученичкото организирање и учество, IV. Управување и раководење со училиштето и V. Преодни и завршни одредби.

Глава I – ОПШТИ ОДРЕДБИ, се однесува на определување на подрачјето на примена на Законот за средното образование и целите и начелата на средното образование и воспитување. Со членот 1 се предлага проширување на подрачјето на примена на Законот за средното образование и на претставувањето и организирањето на учениците во средните училишта и на ниво на Република Македонија, како дел од системот на воспитанието и образованието. Со членот 2 се предлага да се наведат целите и начелата на средното образование и воспитување. За таа цел, покрај останатите цели и начела врз кои се треба да се заснова средното образование и воспитување во Република Македонија, во однос на ученичкото учество и организирање се предага да се наведат конкретните цели и принципи на ученичкото учество и организирање.

Глава II – УЧЕНИЦИ, се однесува на внесување на три нови одредби. Со членовите 3 и 4 се предлага да се воведат одредби кои ќе ги енумерираат правата и должностите на учениците, со што ќе се создаде основа за натамошна систематска обработка на правото на учество и организирање на учениците. Покрај правата и обврските кои непосредно се однесуваат на правото на учество и организирање на учениците, во членовите треба да се внесат и останатите права и обврски на учениците. Станува збор за одредби кои во моментот ги нема во Законот за средното образование. Членот 5 претставува одредба која ќе овозможи учениците да се организираат во ученички групи, клубови и други облици на ученичко организирање, а со цел образовна и општествена активност на учениците и вон наставните часови. Преку оваа одредба, ќе се овозможи формирање на дебатни клубови, литературни групи, драмски групи, групи за соработка со Црвениот крст, а се во насока на изградба на активно граѓанство. Во одредбата се предвидува и активно учество на наставниот кадар за поуспешно остварување на целите на ученичката група или клуб. За да се задржи принципот на непосредно носење на одлуки кои се од интерес на учениците, се предлага одлуката за формирање на ученичка група, клуб или друг облик на ученичко организирање да ја носи ученичкиот парламент во средното училиште. На тој начин се врши активно вклучување на учениците во средношколскиот живот во училиштето.

Глава III е со наслов УЧЕНИЧКО ОРГАНИЗИРАЊЕ И УЧЕСТВО. Со одредбите од оваа глава за прв пат по 1995 година законски ќе се регулира правото на учениците на ученичко организирање и учество. На тој начин, непосредно ќе бидат разработени правата кои произлегуваат од членовите 12 и 15 од Конвенцијата за правата на детето. Се предлага, внесување на сосема нова глава која ќе го регулира организирањето на учениците на основно ниво – клас, потоа на ниво на средни училишта, локално и национално ниво.

Членот 6 се однесува на облиците на ученичко организирање. Учениците слободно можат да се организираат во класна заедница, ученички парламент на ниво на средно училиште, ученички парламент на локално ниво и Унија на ученички парламенти на национално ниво. Исто така, со цел да се остави и простор за граѓанска активност, се предвидува и можност учениците на локално и национално ниво да се здружуваат во облици на здружување кои се предвидени во другите закони и подзаконски акти во Република Македонија. На тој начин, се овозможува организирање и про-активно учество на учениците на сите нивоа и области кои се во врска со воспитно-образовниот процес во средното образование.

Со членот 7 се дефинира класната заедница како основен облик на здружување на учениците во средното училиште. Класната заедница во суштина го претставува ученичкиот живот на микро ниво во средното училиште. Се очекува токму преку класната заедница да се создаде и развие чувството кај учениците за остварување на своите права во рамките на организиран облик на содејствување. Токму во класната заедница учениците

ќе можат да ги користат демократските инструменти на одлучување преку непосреден и таен избор на претседател на класна заедница, кој во суштина ја претставува и раководи со класната заедница.

Со одредбата од членот 8 се предлага формирање на ученички парламент кој ќе претставува облик на здружување на учениците од едно исто училиште. Во работата на ученичкиот парламент учествуваат претседателите на класните заедници. Учество на наставниците и стручните соработници во работата на ученичкиот парламент е регулирана во членот 9. Директорот на училиштето именува тројца претставници од редот на наставниците и стручните соработници за членови на ученичкиот парламент, а доколку станува збор за поголем ученички парламент или пак за тоа има потреба, на предлог на директорот, ученичкиот парламент може да го зголеми бројот на наставничко-членови, но не повеќе од 10% од вкупниот број на претседатели на класни заедници. Со предложената одредба се врши поврзување на учениците и наставниците и стручните соработници во ученичкото организирање и се воспоставува принципот на реципроцитет во заемното учество на учениците и наставниците во органите на училиштето и ученичкото организирање. Со одредбата од членот 10 се предвидува избор на координатори на учебните години од редот на претседателите на класните заедници од иста учебна година. Координаторите се предвидуваат со цел да се создаде основа за соодветно претставување на учениците од сите учебни години во комисиите на ученичкиот парламент. Согласно членот 11, предвидено е формирање на две постојани тела и комисии при ученичкиот парламент: Координативно тело на ученичкиот парламент и Комисија за доверба и соработка, а се остава и можност за формирање на привремени комисии согласно одлука на ученичкиот парламент. Целта заради која се предлага формирање на две постојани комисии е да се овозможи во сите училишта независно од нивната големина можност за создавање на различни тела кои ќе учествуваат во активното ученичко организирање. Во суштина, координативното тело на ученичкиот парламент, ќе претставува т.н. извршна комисија (извршен совет) на ученичкиот парламент.

Можноста од поврзување на ученичките парламенти од училишта кои се основани на територија на иста единица на локална самоуправа, се предвидува со членот 12. Согласно овој член, доколку на територија на иста единица на локална самоуправа има повеќе училишта, нивните ученички парламенти можат да формираат локален ученички парламент кој ќе води грижа за локалните интереси на учениците. На тој начин се создава децентрализиран систем на ученичко организирање и учениците имаат можност да се запознаат со предностите на децентрализацијата.

Организирањето на учениците од средните училишта на национално ниво, предмет на начелно регулирање е на членовите 13, 14 и 15. Со овие членови се предлага формирање на Унија на ученички парламенти, како највисок облик на организација на учениците, потоа формирање на собрание на Унијата во кое ќе членуваат сите претседатели на ученички парламенти. Исто така се предвидува и учество на

претставници именувани од страна на Министерството за образование и наука, но нивниот број може да изнесува најмногу 10 проценти од вкупниот број на претседатели на ученички парламенти членови на Унијата. Организирањето на унијата се предвидува да е регулирано со статут, со цел да се остави поголема слобода на учениците при изработка на решенијата за тоа каква унија сакаат да имаат. Клаузула за ревизија се предвидува и кај решенијата за унијата.

За да може да се запознае јавноста во училиштата со информациите кои се од значење за ученичкото организирање, членот 168 предвидува задолжително објавување на информациите на огласната табла на училиштето и на неговата интернет страна доколку ја има. Исто така, со овој член се предвидува задолжително доставување на информации до Министерството за образование и наука, за бројот на класните заедници кои се формирани во едно училиште и податоци за претседателот, заменикот и секретарот на ученичкиот парламент. На тој начин ќе се создаде база на податоци и во самото Министерство за образование и наука за ученичкото организирање. Податоците ги доставува директорот на училиштето.

Финансирањето на активностите на ученичкото организирање се регулира со членот 17 и се предлага буџетско финансирање. Со одредбата од членот 18 се врши дополнување и измена на членот 88 со кој се регулира училишниот одбор и е во насока на создавање на законска основа за вклучување на учениците во училишниот одбор. Членовите 19 и 20 се оперативни одредби кои ја предвидуваат можноста за учество на претставниците од учениците во работата на стручните органи на училиштето и советот на родители.

Членот 21 е клаузула за ревизија која овозможува следење на состојбите и промена на моделот на учеството на учениците во училишните одбори и начинот на организација на учениците на национално ниво – пример на клаузула од **COUNCIL REGULATION (EU) No 1259/2010 of 20 December 2010 implementing enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation**

Article 20

Review clause

1. By 31 December 2015, and every 5 years thereafter, the Commission shall present to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee a report on the application of this Regulation. The report shall be accompanied, where appropriate, by proposals to adapt this Regulation.
2. To that end, the participating Member States shall communicate to the Commission the relevant information on the application of this Regulation by their courts.

Со последната одредба, членот 22 се предлага министерот за образование и наука да донесе правилник за работа на класни организации и ученичкиот парламент кој одблиску ќе ја регулира работата на класните организации и ученичкиот парламент.

II. МЕЃУСЕБНА ПОВРЗАНОСТ НА РЕШЕНИЈАТА СОДРЖАНИ ВО ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ОДРЕДБИ

Предложените решенија во Предлогот на Закон за изменување и дополнување на Законот за средното образование имаат за цел подобрување и унапредување на положбата и статусот на учениците во средните училишта во Република Македонија.

III. ПОСЛЕДИЦИ ШТО ЌЕ ПРОИЗЛЕЗАТ ОД ПРЕДЛОЖЕНИТЕ РЕШЕНИЈА

Со Предлог законот за изменување и дополнување на Законот за средното образование се дава можност учениците од јавните средни училишта да учествуваат во работата на училишниот одбор, стручните органи на училиштата и советот на родители. Се предлага организирање на учениците од средното образование на различни нивоа и тоа:

- Класна заедница – основно ниво на организација, која ја сочинуваат учениците од ист клас. Со класната заедница раководи претседател на класна заедница кој се избира на непосредни избори со тајно гласање;
- Ученички парламент – облик на организација на учениците од исто јавно средно училиште. Ученичкиот парламент го сочинуваат претседателите на класните заедници. Со ученичкиот парламент раководи и неговата работа ја организира претседател, кој го избираат претседателите на класните заедници со тајно гласање. Ученичкиот парламент ги избира претставниците од учениците за учество во работата на училишниот одбор, стручните органи на училиштата и советот на родители. Во работата на ученичкиот парламент учествуваат и наставници именувани од страна на директорот на училиштето. Ученичкиот парламент основа постојани и повремени комисији.
- Локален ученички парламент – облик на здружување на учениците од средните училишта кои се основни на територија на иста единица на локална самоуправа;
- Унија на ученички парламенти – највисок облик на здружување на учениците на национално ниво. Работата на Унијата на ученички парламенти се уредува со статут кој го носи Собранието на Унијата на ученички парламенти.

Со предлага формирање на комисија која ќе ја следи состојбата со ученичкото учество во работата на училишните одбори, стручните органи и советот на родители, во период од две години од денот на стапување во сила на измените. Комисијата ја формира Министерството за образование и наука. Комисијата треба по истекот на периодот за кој е формирана да изготви извештај и да даде предлози во насока на потребата од промена на моделот на учество на учениците.

НАСТАВНИ